Nina Palesa Bondes tale ved lancering af bogen "Byen klager"

Taler
Nina Palesa Bonde
Programchef for Ytringsfrihed i den uafhængige tænketank Justitia

Dato
10. september 2026

Sted
Københavns Rådhus

Omstændigheder
Tale ved boglancering for bogen "Byen klager" af historikerne Ulrik Langen og Peter Wessel Hansen.

"Det var en anden tid!", siger vi, når vi dykker ned i os selv gennem vores egen historie, og bliver vi mødt af fortællinger, beretninger, der er så barske og fremmede for os, at vi udbryder ordene for at forsikre os om, at det slette er en sagablot.

Det samme kunne være tilfældet med bogen "Byen klager", der med stor møje og åbenbar kærlighed for præcisionens kunst i gengivelsen af vores historie, giver os alle blik for 1700-tallets spækhøkere, æsler, kandestøbere, slyngler, hollandske horekællinger, fattigkvinder, og oveni får vi med henvisning til gadenavne og lokaliteter præsenteret, vi kan finde på en gåtur inden for voldene den dag i dag. Så er de 300 år ikke længere tid siden.

"Det var en anden tid", siger vi, når vi gør det klart, at meget har ændret sig, måske endda blot fra én generation til en anden, så vi kan angive, at vi er blevet klogere.

Efter at have læst Peter Wessel Hansen og Ulrik Langens bog må jeg sige: "Det var IKKE en anden tid".

Vi kan starte med fordelingen af magten i fordums tiders København. Herom skriver Peter og Ulrik: "I nogle tilfælde var der tale om lakajisme – en form for nepotisme – hvor kongens tjenere fik embeder som belønning for tro tjeneste." Det kom der både godt og skidt ud af, alt efter hvor egnede de enkelte var til embedsmandsarbejdet."

Jeg kan i vores samtid finde talrige eksempler på udnævnelser, hvor det synes at være tro tjeneste i for eksempel partikontorer, der fører til magtens tinder eller lukrative poster. Om der så i dag kommer noget godt eller skidt ud af det, overlader jeg til andre at afgøre på baggrund af de enkelte lakajers evner.

I bogen får vi også et indblik i det, der kan betegnes som forgængeren til den intersektionelle fordeling af magt.

Vi hører, at en klager "bevidst skaber en social distance mellem sig selv og Magistraten – formentlig for at få medlidenhed. Det sker blandt andet, da en mandlig klager, der indgiver en klage på vegne af sin svogers nye hustru, at hun har "født to uægte børn". En socialt stigmatiserende information, der skal vække sympati og fordele i klagen.

Fordelingen af magt og privilegier og undertrykkelse i samfundet var på den måde allerede den gang bestemt af den enkelte mands eller kvindes socioøkonomiske forhold og tilhørsforhold i en udsat gruppe eller andre minoriserede identitetsmarkører, selvom vi først senere ser på det via moderne analytiske begreber.

Så er beskrivelsen af de sager, der naturligvis ligger mig meget på sinde min beskæftigelse som jurist. Nemlig sagerne, der vedrører folks rettigheder og ytringer. Vi læser om en sag, hvor to mænd, slås om retten til at sælge eller udleje tinfade og tallerkner, og spørgsmålet var, om sagen handlede om penge eller ære, og om Hr. Hansen rent faktisk havde krænket Hr. Schønfels rettigheder, eller om Schønfeld blot var en smålig petitesserytter.

I den højaktuel sag mellem to danske partiformænd, nemlig Messerschmidt og Lidegaard, kunne vi i dag på samme måde spørge os, om der er tale om ærekrænkelser, eller om sagen er udtryk for politisk petitesserytteri.

I 1700-tallet ser vi også, hvordan det bedre borgerskab ikke er meget for at møde op i egen høje person, når de bliver indkaldt til rådstuemøde. Personer i den højere del af det sociale hierarki synes generelt at have næret en modvilje mod at blande sig med folk på rådstuen, hvilket ifølge Danske Lov heller ikke var forpligtet til. Det har "sine vanskeligheder" at få fornemme folk til at møde personligt, læser vi. Her kunne de fornemme standspersoner så blot bidrage med et skriftligt indlæg og undlade at møde.

Vi kender til fænomenet i nutiden, hvor store kendispersonligheder såsom Medina undlod at møde til egen straffesag, men blot sendte en advokat til at repræsentere sig.

Men lighederne over et tidsspring på godt 300 år stopper ikke her.

Handlinger var i 1700-tallet så ræderlige, at de krævede handling, selvom de var udført af magistraten selv. Vi hører derfor i bogen om en sag, hvor Magistraten har kaldt stadsbygger Mathiesen en ”Monsieur”, og ikke nok med det, han havde ”anvendt sin lydhammer og slået sin hånd ned i en bog på en krænkende måde”. Hertil forklares, det at ”der ligger på bordet en del lov- og forordningsbøger, og at han derfor meget vel kunne have ”slået med hånden på en bog”.

Vi kender noget tilsvarende i dag, hvor det, om end ikke er lovbøger og forordninger, man klager over bliver behandlet dårligt, men derimod helligskrifter, der i koranloven er beskyttet mod utilbørlig behandling. En beskrivelse som ligger meget nært ordvalget i 1700-tallet.

Slutteligt har vi sproget i 1700-tallet. Skældsord rettet mod mænd omfattede gavtyv, skideknægt, køterknægt, tysk landløberknægt, norsk tyveknægt, svensk skælm mv. Og skældsordene mod kvinder gik oftest på deres seksualitet med ord som trappetøs, skrutrygget tævet, gammel ludderknikkel, skindluder, horekam, jysk tæve, hollandsk hore og det gådefulde sjællandsk hoppe.

Ny forskning gengivet så sent som i maj måned 2026 fra Dansk Sprognævn viser os i dag, at ord som "kælling", "luder", "so" og "smatso" langt oftere rammer kvinder end mænd — mens mænd typisk latterliggøres, hvis de virker svage, følsomme eller “umandige”.

Eksemplerne på hvor der er sammenfald mellem 1700-tallet og vores helt nye årtusinde er altså mange i bogen. Det interessante er ikke, at 1700-tallets mennesker og klager på mange måder var præcis som i dag. Det interessante er, at de samme menneskelige konflikter bliver ved med at dukke op i nye former.

Måske er det også derfor, at jeg som tidligere domstolsansat har haft en særlig glæde ved at læse om disse klager. For når jeg har siddet i en retssal og mødt

mennesker, der føler sig uretfærdigt behandlet, krænket eller overset, så er det ikke svært at genkende menneskene fra 1700-tallet. De er vrede, de er sårede, de føler sig uretfærdigt behandlet, og de vil høres. Klagerne er 300 år gamle, men menneskene bag dem er på mange måder genkendelige den dag i dag.

Som jeg læser mig gennem klagerne i bogen, forstår jeg, at bogen ikke bare er et hverdagsbillede af 1700-tallets København, ikke bare et velresearchet værk om klagesystemerne og deres brugere, men at bogen på bedste vis viser, at selvom Knabostræde har fået kloakering, og overborgmesteren er en kvinde, så er meget i dag præcis som dengang. Derfor kan bogen på befriende vis også lære os noget om os selv, og det er på alle måder på sin plads at sige: "Det var ikke en anden tid!"

Ulrik og Peter, tak for en fantastisk bog.

Kilde
Manuskript tilsendt af taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler

Kildetype
Digitalt manuskript

Tags
Velkomsttale

URI
https://www.dansketaler.dk/tale/nina-palesa-bondes-tale-ved-lancering-af-bogen-byen-klager